

رهبری صنعت نفت یا کارگزاری برای جهان صنعتی

بهروز بیک علیزاده

تحلیلگر ارشد بازار نفت - وزارت نفت

چهارمین همایش اوپک در روزهای هجدهم و نوزدهم مارس ۲۰۰۹ در وین برگزار شد. سخنان وزیر نفت عربستان سعودی در جریان این اجلاس حاوی نکات قابل توجهی بود که در این نوشتار مورد بررسی قرار می‌گیرد.

وزیر نفت عربستان با اشاره به چند نمونه از کشورهایی که چند دهه طول کشیده است تا صنعت نفت در آن‌ها به صورت تجاری به فعالیت بپردازد نتیجه گرفت که صنعت نفت دارای ماهیت زمان‌بری می‌باشد و توسعه آن مستلزم برنامه‌ریزی‌هایی است که افق چندساله را در برگیرد و از پشتوانه مالی بالایی نیز برخوردار باشد. وی گفت که تا سال ۲۰۳۰ مصرف انرژی جهان پنجاه درصد افزایش خواهد یافت و در این میان سوخت‌های فسیلی ۸۰ درصد از تقاضای انرژی را تأمین خواهند کرد و نفت نیز بیشترین سهم را خواهد داشت. وی در سخنرانی خود به این نکته نیز اشاره داشت که به رغم کاهش ۱۰۰ دلاری قیمت‌های نفت ناشی از بحران اقتصادی و کاهش تقاضا هنوز هم تلاش برای استفاده از سوخت‌های جایگزین و تلاش برای استقلال از نفت فروکش نکرده و این مسأله چشم‌اندازهای آینده تقاضا برای نفت را با ابهام روبرو کرده است و در چنین جو عدم اطمینانی که برای تقاضا وجود دارد انگیزه‌های بلندمدت برای توسعه صنعت نفت تحت تأثیر قرار می‌گیرد. ناسازگاری‌ها و ناشناخته‌ها با آینده سرمایه‌گذاری همخوانی ندارد، زیرا صنعتی که شدت سرمایه‌گذاری در آن‌ها بالا است به بازگشت مالی بالایی نیاز دارند و نیازمند قیمت‌های باثبات می‌باشند و باید آینده تقاضا برای آن‌ها روشن باشد.

وی گفت: امروز قدرت رهبری عربستان در تولید ۸ میلیون بشکه در روز این کشور منعکس است و علاوه بر آن این رهبری را می‌توان در حفظ ظرفیت مازاد تولید به میزان ۷۵ الی ۲ میلیون بشکه در روز نیز مشاهده کرد که در زمان کمبود ناگهانی عرضه و یا افزایش شدید تقاضا به تثبیت بازار بین‌المللی نفت کمک می‌کند. ظرفیت تولید نفت عربستان با اجرای پروژه‌هایی به ارزش ۷۰ میلیارد دلار تا اواسط سال جاری به ۱۲/۵ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. وی در پایان سخنرانی خود به نکته بسیار مهمی اشاره کرد و گفت به رغم اوضاع جاری اقتصاد و سایر چالش‌هایی که بخش انرژی با آن روبه‌رو شده است، عربستان سعودی برنامه بلندمدت خود برای افزایش ظرفیت تولید نفت و گاز و برنامه‌های مرتبط با آن برای افزایش عرضه جهانی را ادامه خواهد داد و همچنان متعهد است که رهبری اکتشاف و تولید را ادامه دهد.

سخنان وزیر نفت عربستان بسیار بحث‌برانگیز است. این سخنان در زمانی ایراد می‌گردد که قیمت‌های نفت با کاهش ۱۰۰ دلاری، تا سطح ۴۰ دلار در بشکه تنزل کرده است و پیش‌بینی‌ها نیز از تداوم قیمت‌های پایین حکایت می‌کند. سؤال اساسی این است که کدام انگیزه عربستان را واداشته است در زمانی که قیمت‌های نفت به شدت

صحنه بین‌المللی داشته باشد. در واقع عربستان از منابع طبیعی خود و مزیت نسبی که در این زمینه دارد در جهت تثبیت جایگاه بین‌المللی خود استفاده می‌کند. پیامی که وزیر نفت عربستان در زوایای پنهان سخنان خود برای جهان صنعتی دارد این است که این کشور عضو مفیدی برای جامعه بین‌الملل است و می‌تواند در بازی‌های بین‌المللی دارای جایگاه باشد. بنابراین نقش این کشور در معادلات جهانی بدون رقیب و غیرقابل حذف است.

۵- وجود ظرفیت مازاد تولید نفت در چرخه عرضه به این معنی است که هر گونه وقفه در تولید به راحتی قابل جبران خواهد بود. در حقیقت در سال‌های اخیر هراس از کمبود عرضه نفت به دلیل پایین بودن ظرفیت مازاد تولید مهم‌ترین عاملی بود که باعث شد آمریکا درگیری‌های نظامی خود در خاورمیانه را به یکی از کشورهای نفت خیز منطقه یعنی عراق محدود کند. بنابراین افزایش بی‌رویه ظرفیت تولید نفت، آسیب‌پذیری منطقه را بیشتر خواهد کرد و تهدیدی برای امنیت منطقه خواهد بود و به عنوان چراغ سبزی خواهد بود که نشان می‌دهد مداخله نظامی در سایر کشورها باعث وقفه جدی در عرضه نفت خام نخواهد شد.

۶- بر اساس تحلیل‌هایی که ارائه گردید مفهوم نقش رهبری عربستان در صنعت نفت می‌بایست دوباره تعریف گردد. به نظر می‌رسد رهبری عربستان در جهان نفت مفهومی را در بر می‌گیرد که به مسائل اقتصادی کم‌ترین ارتباط را دارد. در این رهبری علایم غیراقتصادی ارسال می‌گردد. واکنش به قیمت‌ها غیراقتصادی می‌باشد. منافع بنگاهی لحاظ نمی‌گردد. و تصمیمات در چارچوب‌های سیاسی اتخاذ می‌شود. به عبارت دیگر می‌توان رفتار عربستان را بیش از رهبری صنعت جهانی نفت به کارگزاری برای جهان صنعتی نزدیک‌تر دانست.

۷- در قیمت‌های فعلی نفت (کم‌تر از ۵۰ دلار) نه تنها اغلب سرمایه‌گذاری‌ها در بخش انرژی غیراقتصادی شده است بلکه مطالعه‌ای که چندی پیش توسط مرکز مطالعات انرژی کمبریج (CERA) انجام شده است نشان می‌دهد که در این قیمت‌ها انجام سرمایه‌گذاری‌های نفتی نیز تنها در بعضی از میادین نفتی چین و در میادین نفتی کشوری و عمدتاً در بخش بالادستی نفت کشور عربستان و بعضی دیگر کشورهای نفتی منطقه خلیج فارس، کامکان اقتصادی است. باین وصف جهان صنعتی نگران آینده تأمین انرژی پس از رفع بحران از اقتصاد جهان است و بنابراین احتمالاً عربستان تحت فشار کشورهای صنعتی برای سرمایه‌گذاری‌های بیشتر بر روی میادین نفتی خود قرار دارد و اظهارات آقای النعیمی می‌تواند واکنشی به این فشارها باشد.

سقوط کرده‌اند همچنان برای افزایش ظرفیت تولید تلاش کند. آن هم در حالی که وزیر نفت این کشور به صراحت اذعان می‌دارد که اوضاع فعلی از روند بلندمدت سرمایه‌گذاری حمایت نمی‌کند؟ در پاسخ به این سؤال فرضیه‌های مختلفی قابل طرح است:

۱- محاسبات اقتصادی و به ویژه قیمت، در برنامه‌ریزی‌های نفتی عربستان تعیین‌کننده اصلی نمی‌باشد بلکه اهداف استراتژیک عربستان، نقش اساسی را در شکل‌گیری این برنامه‌ها برعهده دارند. به عبارت دیگر اگر قیمت‌های نفت در سرمایه‌گذاری‌های نفتی عربستان تأثیر اساسی داشت، در شرایط حاضر که قیمت‌ها دچار کاهش شدید شده است، می‌بایست تأثیر این کاهش در این برنامه‌ها مشاهده می‌شد، اما عربستان اعلام کرده است که همچنان برنامه‌های افزایش ظرفیت را دنبال می‌کند.

۲- عربستان در یک پیمان نانوشته با جهان صنعتی، متعهد شده است تا آنجا که می‌تواند برای تأمین امنیت عرضه نفت تلاش کند. ایجاد ظرفیت مازاد تولید نفت حتی در زمانی که پیش‌بینی می‌شود که تأثیرات بحران اقتصادی فعلی در آینده قابل پیش‌بینی نیز ادامه خواهد داشت، به اثبات این فرضیه کمک می‌کند. ابراهیم المرحمنا مشاور وزیر نفت عربستان در روز دوم آوریل سال جاری اعلام کرد که انتظار می‌رود کاهش تقاضا در کشورهای صنعتی حتی بعد از برطرف شدن بحران اقتصادی ادامه یابد. این به آن معناست که عربستان به خوبی می‌داند که تقاضا در آینده نزدیک و میان‌مدت همچنان دچار ضعف خواهد بود. اما با وجود این و در حالی که می‌داند ظرفیت مازادی که ایجاد خواهد کرد بدون مشتری خواهد بود تلاش خود را برای افزایش ظرفیت ادامه می‌دهد.

۳- در شرایط فعلی که اقتصاد جهانی به بدترین بحران خود پس از جنگ جهانی دوم دچار شده است، به نظر می‌رسد عربستان متعهد شده است که اجازه ندهد قیمت‌های نفت به سطوح قبلی خود باز گردد. حضور عربستان در اجلاس گروه بیست که در روز دوم آوریل در لندن برگزار شد بدون تردید به نقش این کشور در تأمین نفت ارزان برای جهان صنعتی بازمی‌گردد. در آخرین اجلاس اوپک که در پانزدهم مارس ۲۰۰۹ برگزار شد نیز عربستان مخالف خود با کاهش مجدد تولید را به اجلاس وزیران کشاند و اوپک این اجلاس را بدون تغییر دادن سقف تولید خود به پایان رساند. یعنی عربستان می‌داند که با ایجاد ظرفیت مازاد انبوه، سقفی برای قیمت‌های نفت به وجود خواهد آمد که اجازه نخواهد داد قیمت‌ها از آن سقف فراتر رود.

۴- عربستان به خوبی می‌داند هرچقدر بتواند سهم بیشتری از عرضه جهانی نفت را در اختیار بگیرد، می‌تواند نقش مهم‌تری در